

התבוננות בטבלת המלכים

מלכי יהודה וישראל מימי שלמה ועד החורבן

היחידה	מלכי יהודה	מלכי ישראל	מעצמות האזור		
יחידה 1 מלכות שלמה	שלמה (40)				
יחידה 2 פילוג הממלכה	רחבעם (17)	ירבעם (22)	מצרים		
	אבים (3)				
	אסא (41)	נדב (2)			
		יהושפט (25)	בעשא (24)		
			יהורם (8)	זמרי (7 ימים)	
אחזיה (1)				אלה (2)	
	עתליה (6)			עמרי (12)	
		יהואש (40)		אחאב (22)	
			אמציה (29)	אחזיה (2)	
עזריה (52)				יורם (12)	
	יותם (16)			יהוא (28)	
		אחז (16)		יהואחז (17)	
			חזקיה (29)	יואש (16)	
מנשה (55)				ירבעם (41)	
	אמון (2)			זכריה (6 חודשים)	
		יאשיהו (31)		שלום (חודש)	
			יהואחז (3 חודשים)	מנחם (10)	
יהויקים (11)				פקחיה (2)	
	יהויכין (3 חודשים)			פקח (20)	
		צדקיהו (11)		הושע (9)	
			גדליה בן אחיקם		
האמפריה האשורית					
	האמפריה הבבלית				
		מצרים			

התבוננו בטבלה שלפניכם:

כתבו פסקה שעשויה להיות 'כריכה אחורית' לספר מלכים.

מטרת הפסקה היא לסכם את מהות הספר, ולהסביר מדוע כדאי לקרוא אותו.

יש לכתוב פסקה תמציתית ובה:

- פירוט על הספר עצמו.
- תיאור התוכן.
- התייחסות למקומות/דמויות/אירועים (ככל שעולה מן הטבלה או על פי ידע קודם).
- מסרים או תובנות שעשויים לעלות מהספר.
- תוכלו גם לעיין בספר ולצטט פסוק/ים.
- תוכלו לצרף מפה או תמונה.

היעזרו בדברי האברבנאל, העוסקים בשאלה - לשם מה נכתב ספר מלכים?

(מתוך הקדמת האברבנאל לספר מלכים): שאין ספק שהיה המנהג בישראל (כמו שהוא גם היום בקרב האומות) לכתוב בספר כל עניני המלכים ומעשיהם, והספרים ההם היו נקראים דברי הימים, לפי שהיו נכתבים עליהם קורות הזמן וילידי הימים אשר לכל מלך ומלך, והיו בכלל הסיפורים וההגדות ההם דברים הכרחיים ודברים מיותרים כי אם לתכלית הסיפור בלבד לכתוב על ספר כל מעשה המלכים דבר יום ביומו... והנה כשרצה הקב"ה לצוות לנביא לכתוב על ספר עניני המלכים, לא היה לתכלית הסיפור כענין הגדת דברי הימים, אבל היה בלבד להודיע הסתעפות הדורות והשתלשלות המלכים זה מזה, וגם כן להודיע צדקתם או רשעתם והשכר שקבלו מהשם על מעשיהם או העונש שנענשו עליהם, וכל זה כפי האמת הנבואי וההתוודעות האלהי, ולהיות זאת כוונת הנביא בזה הספר, היה שהשמיט דברים רבים מאותם אשר היו בספרי דברי הימים מהגדות ומעשה המלכים וגבורתם ובנין ערים... לא היה נאות ולא הכרחי לספר הזה שהיה מכוון בעצם וראשונה להודיע השתלשלות המלכים צדקתם ורשעתם שכרם ועונשם לא דבר אחר.

היעזרו בקטעים מתוך דברי הרב דוד סבתו, במאמרו "מבוא לספר מלכים" (אתר ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים):

א. ספר מלכים ומבנהו

קודם שנעמוד על מגמתו הבסיסית של הספר, נסקור בקצרה את תוכן הספר ומבנהו. ספר מלכים הוא הספר האחרון בספרי נביאים ראשונים, והגדול ביותר מביניהם. הוא מקיף תקופה ארוכה וסוערת של כארבע מאות שנה, וכולל את תולדותיהם של עשרים מלכי יהודה ועשרים מלכי ישראל.

ספר מלכים מורכב משלושה חלקים עיקריים:

חלק ראשון - מלכים א, א'-י"א. חלק זה פותח באחרית ימי דוד, וכולל את דברי ימי שלמה, תקופת השיא של הממלכה המאוחדת.

החלק השני הוא החלק העיקרי של הספר - מלכים א י"ב-מלכים ב י"ז. חלק זה פותח בפילוג הממלכה, ומתאר את דברי מלכי ישראל ובמקביל את מלכי יהודה, והוא מסתיים בגלות שומרון. בחלק זה שזורים סיפורי אליהו ואלישע בתולדות מלכות ישראל.

חלק שלישי - מלכים ב י"ח-כ"ה. חלק זה עוסק בממלכת יהודה בתקופה שבין גלות שומרון, לבין חורבן ירושלים וגלות צדקיהו.

ב. בין מלכים לשמואל

...ספר שמואל פותח את תקופת המלוכה בישראל, החל משאול ודוד, וספר מלכים הוא המשך רציף שלו, וממשיך לתעד את תהפוכותיה הרבות...

ג. ייחודו של ספר מלכים

כאמור, נוסח המסורה מבחין באופן ברור בין שני הספרים. עיון מעמיק בשני הספרים מגלה שני הבדלים יסודיים ביניהם: • א. מלכות: ספר שמואל עוסק במלכים הראשונים בישראל - שאול ודוד. זהו סיפור ייחודי המלוכה בישראל. חלקו הראשון של הספר מתמקד במאבק על המשכיות המלוכה ועוסק בפירוט רב בקורותיהם של שאול ודוד. בספר מלכים לראשונה הופכת המלוכה לשושלת, המוקד הוא המלכות והאישיות נמדדים לפי פעילותם הציבורית בלבד. • ב. מקדש: במרכז פרקי מלכות שלמה ניצבים פרקי המקדש, וכנגד זה מלכות ירבעם מושמדת בעיקר בגלל עגלי הזהב שהעמיד כתחליף למקדש. ספר מלכים מעריך את פעלו ודמותו הדתית של המלך בין השאר בבחינת יחסו למקדש, ויחסו לעבודה בבמות ולעבודה הזרה בתקופתו.

ד. מטרת כתיבתו של ספר מלכים

לפי חז"ל כתב ירמיהו את ספר מלכים. לעובדה זו חשיבות רבה מסיבות שונות דבר זה נכון אומנם ברוב ספרי התנ"ך, אולם נראה שבספר מלכים חשיבותו רבה. ראשית, התקופה אותה סוקר הספר היא הארוכה מכל ספרי הנביאים, והספר מתאפיין בריבוי נתונים כרונולוגיים והיסטוריים שונים. העובדה שנביא כתב את הספר מלמדת שאין מדובר בספר היסטוריה רגיל אלא בספר העוסק בהיסטוריה נבואית. כל סיפור וכל פרט המוזכרים בספר מצריכים לימוד ועיון מעמיק כדבר נבואה, ויש בהם לקח לדורות, שכן רק 'נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה'. ואכן, על אף האופי ההיסטורי שלו משמית ספר מלכים אירועים היסטוריים משמעותיים שהתרחשו בתקופות המתוארות בו, ומאידך הוא מתאר בהרחבה אירועים בעלי חשיבות היסטורית מועטה כנראה בשל משמעותם לדורות. שנית, חשיבות יתרה נודעת לכך שירמיהו הוא הנביא שכתב את ספר מלכים. ירמיהו היה נביא החורבן, וספרו וספר הקינות שכתב (מגילת איכה) עוסקים בחורבן עצמו. משמעות העובדה שירמיהו כתב את ספר מלכים היא שספר מלכים נכתב מנקודת מבט של מי שניבא על חורבן הממלכה וחווה אותו, הווה אומר הספר נכתב כדי ללמד את שורשי החורבן.

לימוד מעמיק של ספר מלכים יאפשר לזהות בתוך הסיפורים והתיאורים ההיסטוריים הכלולים בו את המשמעות המוסריות שבעליות והנפילות של המלוכה בישראל. הספר מסתיים בחורבן הממלכה והמקדש ובגלות העם, אולם מכישלון זה ניתן להפיק את הלקחים לעתיד, לזהות את גורמי הכישלון ושורשיו הרוחניים ולהתמודד עימם.